

mgr Anna Piotrowska
Akademia Sztuki Wojennej

WYMAGANIA STAWIANE SŁUŻBOM SPECJALNYM PRZEZ SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

REQUIREMENTS FOR SPECIAL SERVICES BY THE STATE SECURITY SYSTEM

Streszczenie

Służby specjalne stanowią ważny element systemu bezpieczeństwa narodowego, a ich skuteczność jest kluczowa dla ochrony bezpieczeństwa i praw obywateli. Zostały umiejscowione w podsystemie wykonawczym i działają w sferze obronnej i ochronnej. W artykule przedstawiono zadania służb specjalnych określone w strategiach bezpieczeństwa narodowego – podstawowych dokumentach dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa powstałych w latach: 2000, 2003, 2007, 2014 – wynikające ze strategicznych celów polskiej polityki bezpieczeństwa. Polityka ta ulegała zmianom będących efektem przeobrażeń środowiska bezpieczeństwa i redefinicji zagrożeń. Wynikała z przemian o charakterze politycznym, ekonomicznym, społecznym, uwzględniając różne determinujące ją czynniki, obejmujące zarówno aspekt zewnętrzny jak i wewnętrzny bezpieczeństwa. Zagrożenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej występowały w ścisłym związku z zagrożeniami globalnymi, które w zasadzie są tożsame z tymi, które w otaczającym świecie widzą sojusznicy Polski.

Słowa kluczowe: aspekt, bezpieczeństwo, cele, strategie, system

Abstract

Secret services are an important element of the national security system, and their effectiveness is key to protecting the security and rights of citizens. They were located in the executive subsystem and operate in the defense and protection sphere. The article presents the tasks of special services specified in national security strategies - basic documents regarding national defense and security created in 2000, 2003, 2007, 2014 - resulting from the strategic goals of Polish security policy. This policy has undergone changes resulting from the transformations of the security environment and the redefinition of threats. It resulted from political, economic and social changes, taking into account various factors determining it, including both the external and internal aspects of security. Threats to the security of the Republic of Poland were closely related to global threats, which in principle are identical to those seen by Poland's allies in the surrounding world.

Key words: aspect, security, goals, strategies, system

Wstęp

Zadania służb specjalnych wynikają z aktualnych zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych. Także interesy narodowe stanowią podstawę do zdefiniowania celów, jakie się przed nimi stawia. Sprawność służb, realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa państwa, jest zależna od wysokiego poziomu kompetencji ich funkcjonariuszy, profesjonalnego zarządzania, właściwych zasobów kadrowych, racjonalnego finansowania i odpowiedniego wyposażenia, a także dokładnego rozpoznania zagrożeń. Skuteczne działania służb przyczyniają się do zagwarantowania bezpieczeństwa państwu i jego obywatelom. Podstawą ich efektywności jest jednak określenie strategicznych priorytetów i podstawowych obszarów działania, na podstawie diagnozy stanu państwa i oraz analizy strategicznej środowiska międzynarodowego. Przede wszystkim muszą wspomagać procesy decyzyjne na poziomie strategicznym i być mocno skorelowane ze strategią bezpieczeństwa narodowego państwa¹. W zarządzaniu strategicznym bezpieczeństwem państwa służby specjalne odgrywają dwie podstawowe role: informacyjno-strategiczną oraz kreatywną. Pierwsza z nich nie ogranicza się tylko do roli źródła informacji dla rządzących. Ważna jest również zdolność do tworzenia analiz i prognoz opartych na wszystkich dostępnych źródłach, które wykorzystuje się w tworzeniu strategii i polityki bezpieczeństwa narodowego. Jednocześnie materiały analityczne stanowią wsparcie bieżących działań różnych instytucji państwowych. W wielu przypadkach służby specjalne pełnią funkcję ostrzegania przed kryzysami, co umożliwia poszczególnym systemom bezpieczeństwa państwa przygotować się do ewentualnego kryzysu bądź mu zapobiec. Natomiast funkcja kreatywna służb specjalnych, w zarządzaniu strategicznym bezpieczeństwem państwa, polega na stymulowaniu przez nie sytuacji korzystnych z punktu widzenia interesów państwa i jest funkcją wykonawczą, gdyż podejmowane przez służby działania muszą wynikać z przyjętej przez państwo strategii bezpieczeństwa narodowego. Kreowanie sytuacji korzystnej może być dokonane przez neutralizację zagrożenia lub stworzenie sytuacji mogącej pozytywnie wpłynąć na interesy państwa².

¹ A. Gruszcak, *Służby specjalne Polski w dobie współczesnych wyzwań cywilizacyjnych i technologicznych* (w:) *Wyzwania dla bezpieczeństwa współczesnej Polski. Raport Fundacji Instytut Bezpieczeństwa i Strategii*. Instytut Bezpieczeństwa i Strategii, 2019, s. 20-21, źródło: <https://fibis.pl/wp-content/uploads/2019/10/RAPORT-Wyzwania-dla-bezpieczenstwa-wspolczesnej-Polski-FIBiS.pdf> [dostęp: 11.11.2019].

² T. Aleksandrowicz, *Służby specjalne w strategicznym zapewnieniu bezpieczeństwa państwa* (w:) *Strategia bezpieczeństwa narodowego Polski*, J. Gryz (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013, s. 269, 270.

1. Rola służb specjalnych w strategiach bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej

Główne założenia dotyczące bezpieczeństwa Polski, a także roli służb specjalnych w związku z zapewnianiem bezpieczeństwa, zawierały strategie bezpieczeństwa narodowego przyjęte w 2000 r., 2003 r., 2007 r. oraz obecnie obowiązująca z 2014 r.

Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 r., wyznaczała następujące strategiczne cele polskiej polityki bezpieczeństwa:

- zagwarantowanie niepodległości, suwerenności, integralności terytorialnej państwa oraz nienaruszalności jego granic;
- zagwarantowanie ochrony demokratycznego porządku konstytucyjnego, w tym, w szczególności pełni praw i wolności oraz bezpieczeństwa obywateli RP;
- stworzenie jak najlepszych warunków dla wszechstronnego i stabilnego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju, dobrobytu jego obywateli, a także zachowania dziedzictwa narodowego i rozwoju narodowej tożsamości;
- wnoszenie wkładu w budowę trwałego, sprawiedliwego ładu pokojowego w Europie i na świecie, opartego na wartościach demokracji, praw człowieka, praworządności oraz solidarności³.

Służby specjalne wspierały wyznaczone cele za pomocą takich środków, jak pozyskiwanie i ocenianie informacji na temat rozwoju międzynarodowych stosunków politycznych i ekonomicznych, w zakresie istotnym dla bezpieczeństwa i interesów Polski oraz przekazywanie ich instytucjom i urzędowi państwowym, realizującym zadania w tym zakresie. W obszarze odpowiedzialności za funkcjonowanie strategicznych elementów infrastruktury gospodarczo-obronnej, służby specjalne realizowały przedsięwzięcia związane z kontrwywiadowczą ochroną kraju, w tym o charakterze profilaktycznym. Działając wraz z Policją i innymi służbami państwowymi, brały udział w zwalczaniu zagrożeń – m.in. transgranicznych – dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli. Jednym z ich istotnych zadań było zabezpieczanie informacji stanowiących tajemnicę państwową, w tym wydawanie certyfikatów dopuszczających do tych informacji⁴.

Czynnikami wpływającymi na stworzenie *Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* w 2003 r., były takie wydarzenia, jak atak terrorystyczny z 11 września 2001 r., przyszłe wejście Polski do Unii Europejskiej, przeobrażenia w NATO, konflikt afgański i iracki oraz inne kryzysy

³ *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów 4 stycznia 2000 r.* (w:) *NATO – Europa – Polska 2000*, J. Kaczmarek, Wrocław 2000, załącznik nr 8, s. 292.

⁴ Tamże, s. 299.

międzynarodowe. W *Strategii* zostały wymienione nowe zagrożenia, jak: zorganizowany terroryzm międzynarodowy; niekontrolowana proliferacja broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia; zorganizowana przestępczość międzynarodowa; zagrożenia ze strony obcych służb specjalnych oraz ugrupowań terrorystycznych, ekstremistycznych i zorganizowanych grup przestępczych, mogących podejmować próby uzyskania nieuprawnionego dostępu do informacji niejawnych, w tym wymienianych w ramach współpracy sojuszniczej; zagrożenia w sferze teleinformatycznej oraz problemy o charakterze ekonomicznym, ekologicznym i demograficznym⁵.

W związku z nowymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa, rola służb wywiadowczych polegała na:

- uzyskiwaniu, przetwarzaniu, analizowaniu i przekazywaniu właściwym organom informacji mogącym mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji RP oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego;
- rozpoznawaniu zagrożeń zewnętrznych, godzących w bezpieczeństwo, obronność, niepodległość i nienaruszalność terytorium RP oraz przeciwdziałaniu im;
- rozpoznawaniu podmiotów pozarządowych, prowadzących, inspirowanych bądź finansujących międzynarodową działalność terrorystyczną, trudniących się przestępczością zorganizowaną lub mających ekstremistyczny charakter;
- rozpoznawaniu międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, narkotykami oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także rozpoznawaniu międzynarodowego obrotu bronią masowej zagłady i zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem tej broni oraz środków jej przenoszenia;
- rozpoznawaniu i analizowaniu zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych oraz podejmowaniu działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń⁶.

Służby kontrwywiadowcze realizowały zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego RP, zwłaszcza poprzez:

- rozpoznawanie zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku konstytucyjnego, w szczególności suwerenności, nienaruszalności terytorium i obronności państwa, zapobieganie im i ich zwalczanie;
- rozpoznawanie i zwalczanie przestępstw terrorystycznych, szpiegostwa, naruszenia tajemnicy państwowej, godzących w podstawy

⁵ S. Koziej, *Strategie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 i 2007 r.*, skrypt internetowy, źródło: www.koziej.pl/files/1216670844_strategie_RP_03_i_07.doc, [dostęp 15.11.2019].

⁶ Tamże, s. 19-20.

ekonomiczne państwa, korupcji osób pełniących ważne funkcje publiczne; przestępstw dotyczących produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa; przestępstw nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, bronią masowej zagłady i środkami jej przenoszenia oraz narkotykami;

- podejmowanie przedsięwzięć związanych z kontrwywiadowczą ochroną kraju, zwłaszcza w zakresie odpowiedzialności za funkcjonowanie strategicznych elementów infrastruktury gospodarczo-obronnej;
- zwalczanie razem z policją i innymi służbami państwowymi transgranicznych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa;
- wykonywanie zadań służby ochrony państwa i krajowej władzy bezpieczeństwa, określonych w ustawach i umowach międzynarodowych, w zakresie ochrony informacji niejawnych, w tym także wymienianych w ramach współpracy sojuszniczej i międzynarodowej. Ochrona infrastruktury teleinformatycznej, czyli zwalczanie zagrożeń dla rządowych systemów i sieci teleinformatycznych, należała do kompetencji wyspecjalizowanych komórek cywilnych i wojskowych służb państwowych⁷.

Główne założenia dotyczące bezpieczeństwa Polski w kolejnych latach zawierała *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, która została przyjęta przez rząd i zatwierdzona przez Prezydenta w listopadzie 2007 r.⁸ W dokumencie tym za interesy narodowe Polski uznano:

- przetrwanie państwa i jego obywateli; zachowanie niepodległości i suwerenności państwa, jego integralności terytorialnej i nienaruszalności granic; zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, praw człowieka i podstawowych wolności, a także umacnianie demokratycznego porządku politycznego;
- zagwarantowanie trwałego i zrównoważonego rozwoju cywilizacyjnego oraz gospodarczego kraju, stworzenie warunków do wzrostu dobrobytu społeczeństwa, do rozwoju nauki i techniki oraz do należytej ochrony dziedzictwa narodowego i tożsamości narodowej, a także środowiska naturalnego;
- zapewnienie silnej pozycji międzynarodowej Polski oraz możliwości skutecznego promowania polskich interesów na arenie międzynarodowej; umacnianie zdolności działania i skuteczności najważniejszych instytucji międzynarodowych, w których Polska uczestniczy; rozwój stosunków międzynarodowych opartych na poszanowaniu

⁷ Tamże, s. 21.

⁸ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000, źródło: [www.mongov.pl/pliki/Filie/zalaczniki do stron/SBN RP.pdf](http://www.mongov.pl/pliki/Filie/zalaczniki%20do%20stron/SBN%20RP.pdf) [dostęp: 16.11.2019].

prawa oraz efektywnej współpracy wielostronnej, zgodnie z celami i zasadami określonymi w Karcie Narodów Zjednoczonych.

Jako cele polityki bezpieczeństwa Polski wskazano:

- wzmacnianie suwerenności politycznej i ekonomicznej Polski;
- zapewnienie wzrostu dobrobytu społeczeństwa i poprawy jakości życia obywateli;
- unowocześnienie sił zbrojnych i rozwijanie ich zdolności współdziałania z armiami sojuszniczymi;
- umacnianie międzynarodowej pozycji i wizerunku Polski oraz zwiększanie jej udziału w kształtowaniu środowiska międzynarodowego.

Do największych zagrożeń i wyzwań o charakterze wewnętrznym zaliczono:

- zmiany demograficzne, a szczególnie charakter i skalę migracji z Polski do innych państw w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia, a także malejący przyrost naturalny i w konsekwencji starzenie się społeczeństwa;
- zwiększające się różnice w zamożności i poziomie życia obywateli oraz dystans między poszczególnymi regionami Polski;
- konieczność dokończenia transformacji polskiego systemu prawnego;
- konieczność poprawy infrastruktury, a w szczególności stworzenie nowoczesnej sieci transportowej, telekomunikacyjnej i sieci służącej do przesyłu i magazynowania nośników energii;
- zwiększenie sprawności struktur administracyjnych w celu optymalnego wykorzystania możliwości rozwojowych, które oferuje uczestnictwo w Unii Europejskiej i w innych instytucjach międzynarodowych.

Za najważniejsze zagrożenia o charakterze zewnętrznym uznano:

- zorganizowany terroryzm międzynarodowy;
- zorganizowaną przestępczość międzynarodową;
- zagrożenia o charakterze ekologicznym;
- uzależnienie polskiej gospodarki od dostaw surowców energetycznych – ropy naftowej i gazu ziemnego – z jednego źródła.

Zagrożeniem byłyby także takie zjawiska (gdyby wystąpiły):

- umocnienie porządków autorytarnych w Europie oraz nasilenie się postaw konfrontacyjnych;
- załamanie procesu integracji europejskiej na skutek powrotu państw do podejmowania działań wyłącznie przez pryzmat interesów narodowych oraz ambicji traktowania UE jako przeciwwagi dla Stanów Zjednoczonych, a także niezdolności UE do kreowania wspólnej polityki⁹.

⁹ J. Zając, *Bezpieczeństwo państwa (w:) Bezpieczeństwo państwa*, K. A. Wojtaszczyk, A. Majerska-Sosnowska (red.), Warszawa 2009, s. 27-29.

Wywiadowcze i kontrwywiadowcze zadania służb specjalnych, zgodnie ze *Strategią*, dotyczyły rozpoznawania i przeciwdziałania zjawiskom zewnętrznym oraz wewnętrznym, które zagrażały interesom kraju. Podstawowa rola służb specjalnych polegała na uzyskiwaniu, analizowaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu właściwym organom informacji, mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa państwa we wszystkich wymiarach, a także na wyprzedzającym informowaniu o potencjalnych istniejących zagrożeniach dla kraju. Na szczególną uwagę w tej strategii zasługiwało zapobieganie i przeciwdziałanie terroryzmowi, ochrona zdolności obronnych i ekonomicznych kraju, warunkujących międzynarodową pozycję Polski, eliminowanie lub zmniejszanie ryzyka zakłócenia bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku konstytucyjnego oraz korupcji, jak również przeciwdziałanie niepożądanym działaniom obcych służb specjalnych. Służby specjalne zapewniają, bowiem kontrwywiadowczą ochronę kraju, zwłaszcza w odniesieniu do funkcjonowania głównych elementów infrastruktury krytycznej, gospodarki państwa oraz jego systemu obronnego.

Za istotną w tej strategii uznawało się aktywność służb specjalnych w zakresie prognozowania rozwoju sytuacji międzynarodowej, pod kątem występowania zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski i jej obywateli. Do najważniejszych zadań służb, głównie wojskowych, należała ochrona polskich sił zbrojnych, które uczestniczyły w operacjach poza granicami kraju. Wśród wielu wyzwań, stojących przed służbami specjalnymi, znajdowało się też rozpoznanie i zapobieganie proliferacji broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia. Zadaniem służb specjalnych była ponadto ochrona państwa i krajowej władzy, ochrona informacji niejawnych, w tym wymienionych w toku współpracy sojuszniczej i międzynarodowej, a także udział w zapewnianiu bezpieczeństwa teleinformatycznego kraju.

Przynależność Polski do NATO i Unii Europejskiej to dodatkowa przesłanka do stałego podnoszenia efektywności działań służb specjalnych, w zakresie ochrony krajowego systemu informacji niejawnych. Szczególne znaczenie miała ochrona informacji niejawnych, które były przechowywane lub przekazywane w postaci elektronicznej. W kontekście rozwoju technik komputerowych oraz postępującej informatyzacji, coraz większą potrzebą stało się przeciwdziałanie przestępczości komputerowej oraz innym wrogim działaniom, wymierzonym w infrastrukturę telekomunikacyjną.

Istotną sferą działalności polskich służb specjalnych, było zwalczanie działań wymierzonych w podstawowe interesy ekonomiczne i społeczne państwa, zwalczanie korupcji osób pełniących ważne funkcje publiczne oraz zaangażowanych w działania zorganizowanych grup przestępczych. Służby specjalne współuczestniczyły w zwalczaniu ciężkich form przestępczości, w tym związanych z produkcją towarów, technologii i usług o strategicznym znaczeniu oraz z obrotem nimi, nielegalnym wytwarzaniem broni, amunicji i materia-

łów wybuchowych, ich posiadaniem i handlem nimi, jak również przestępstw narkotykowych¹⁰.

Strategia bezpieczeństwa narodowego z 2007 r. była wyrazem nowego podejścia do spraw bezpieczeństwa. Wymagania, które były w niej stawiane służbom specjalnym, wynikały z interesów narodowych i celów strategicznych. Jednocześnie były zgodne z podstawowym aktem prawnym, jakim jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej¹¹.

Kolejnym dokumentem była *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r.¹². Zdiagnozowano w niej stan bezpieczeństwa narodowego, określono zadania i cele dla różnych instytucji państwowych. Określono ramy czasowe jej obowiązywania na lata 2013-2022. Koordynacją i nadzorowaniem zajmuje się, w imieniu Prezesa Rady Ministrów, minister obrony narodowej. Wskazano podmioty odpowiedzialne za wdrożenie i monitorowanie realizacji *Strategii* oraz jej ocenę, wśród których znaleźli się szefowie służb. Szef ABW jest odpowiedzialny za następujące obszary zadaniowe związane z realizacją *Strategii*:

- poprawę zdolności rozpoznania i ochrony przed zagrożeniami bezpieczeństwa państwa, w tym zagrożeń terrorystycznych oraz proliferacji broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia oraz materiałów i technologii podwójnego zastosowania ;
- doskonalenie zasad i mechanizmów współpracy z właściwymi podmiotami na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa cybernetycznego;
- rozwijanie Systemu Reagowania na Incydenty Komputerowe;
- realizację przedsięwzięć związanych z tworzeniem Rządowego Programu Rezerw Strategicznych.

Szef AW odpowiada za:

- ochronę przed zagrożeniami zewnętrznymi bezpieczeństwa państwa, w tym zagrożeń międzynarodowego terroryzmu oraz proliferacji broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia oraz materiałów i technologii podwójnego zastosowania;
- rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń występujących w rejonach napięć i konfliktów oraz miejsc operowania polskich cywilnowojskowych kontyngentów;

¹⁰ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007, s. 25-26, źródło: [www.mon.gov.pl/pliki/Filie/zalaczniki do stron/ SBN RP.pdf](http://www.mon.gov.pl/pliki/Filie/zalaczniki%20do%20stron/SBN%20RP.pdf) [dostęp: 16.11.2019].

¹¹ Por. S. Koziej, *Strategie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 i 2007 r.*, skrypt internetowy, źródło: [www.koziej.pl/files/126670844_strategie RP 03 i 07.doc.](http://www.koziej.pl/files/126670844_strategie_RP_03_i_07.doc), [dostęp: 15.11.2019].

¹² *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* stanowi załącznik do uchwały Nr 67 Rady Ministrów z 9 kwietnia 2013 r. sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022” (M. P. z 2013 r. poz. 377).

- doskonalenie zasad i mechanizmów współpracy z właściwymi podmiotami i strukturami na rzecz rozpoznania i wymiany informacji o zagrożeniach bezpieczeństwa państwa¹³.

05 listopada 2014 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zatwierdził nową Strategię *bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*. Zostały w niej określone interesy narodowe i cele strategiczne, wynikające z istniejących warunków polityczno-ustrojowych, doświadczeń historycznych oraz potencjału, jakim dysponuje państwo. Do interesów narodowych w dziedzinie bezpieczeństwa należą:

- dysponowanie skutecznym narodowym potencjałem bezpieczeństwa, który zapewnia gotowość i zdolność do zapobiegania zagrożeniom, w tym odstraszenia, obrony i ochrony przed nimi oraz likwidowania ich następstw;
- silna międzynarodowa pozycja Polski oraz członkostwo w wiarygodnych systemach bezpieczeństwa międzynarodowego;
- ochrona indywidualna i zbiorowa obywateli przed zagrożeniami dla ich zdrowia i życia; ochrona przed naruszeniem, utratą lub degradacją istotnych dla nich dóbr materialnych i niematerialnych;
- zapewnienie obywatelom swobody korzystania z praw i wolności, bez szkody dla bezpieczeństwa innych osób i bezpieczeństwa państwa, a także zapewnienie obywatelom tożsamości narodowej i dziedzictwa narodowego;
- zapewnienie zrównoważonego i trwałego rozwoju potencjału społecznego i gospodarczego państwa, uwzględniającego szczególnie ochronę środowiska naturalnego oraz warunki życia i zdrowia ludności, jako podstawy bytu¹⁴.

Z powyższych interesów narodowych wynikają odpowiadające im cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa:

- utrzymywać oraz demonstrować gotowość zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań, redukcji ryzyka i przeciwdziałania zagrożeniom;
- doskonalić zintegrowany system bezpieczeństwa narodowego, szczególnie jego elementy kierowania, w tym zapewniać niezbędne zasoby i zdolności;
- rozwijać potencjał obronny i ochronny adekwatnie do potrzeb i możliwości państwa oraz zwiększać jego interoperacyjność w ramach NATO i Unii Europejskiej;

¹³Zadania szefów ABW oraz AW są zawarte w podrozdziale Strategii: *Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie i monitorowanie realizacji strategii oraz jej ocenę*.

¹⁴*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 10-11.

- wzmacniać gotowość i zdolność NATO do kolektywnej obrony i spójności działań Unii Europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa; budować silną pozycję Polski w tych organizacjach;
- rozwijać bliską współpracę ze wszystkimi sąsiadami oraz budować partnerskie relacje z innymi państwami, w tym służące zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów i kryzysów międzynarodowych;
- promować na arenie międzynarodowej zasady prawa międzynarodowego oraz uniwersalne wartości, takie jak: demokracja, prawa człowieka i wolności obywatelskie, a także podnosić w polskim społeczeństwie świadomość praw człowieka i obywatela;
- zapewniać bezpieczeństwo powszechne, poprzez doskonalenie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz systemu monitorowania, powiadamiania, ostrzegania o zagrożeniach i likwidowania skutków klęsk żywiołowych oraz katastrof, a także wdrożenie rozwiązań prawnych i organizacyjnych w zakresie systemu ochrony ludności oraz obrony cywilnej;
- doskonalić i rozwijać krajowy system zarządzania kryzysowego w celu zapewnienia jego wewnętrznej spójności i integralności oraz umożliwienia niezakłóconej współpracy w ramach systemów zarządzania kryzysowego organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem;
- ochraniać granice Polski, stanowiące zewnętrzną granicę Unii Europejskiej; przeciwdziałać przestępczości zorganizowanej; chronić porządek publiczny;
- udoskonalać rozwiązania systemowe służące przeciwdziałaniu i zwalczaniu terroryzmu i proliferacji broni masowego rażenia;
- zapewniać bezpieczne funkcjonowanie Rzeczypospolitej Polskiej w cyberprzestrzeni;
- zapewnić bezpieczne warunki rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego oraz innowacyjności, efektywności i konkurencyjności gospodarki, a także stabilności finansowej państwa;
- zapewnić bezpieczeństwo energetyczne i klimatyczne oraz ochrony środowiska, różnorodność biologiczną i zasobów naturalnych, w szczególności zasobów wodnych, a także kształtować zagospodarowanie przestrzenne kraju w sposób zwiększający odporność na różne zagrożenia, w szczególności militarne, naturalne i technologiczne;
- zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe;
- prowadzić efektywną politykę rodzinną i dostosować politykę migracyjną do nowych wyzwań;

- pogłębiać świadomość społeczną w sferze bezpieczeństwa oraz zwiększać kompetencje obywateli, które pozwalają właściwie reagować w sytuacjach kryzysowych¹⁵.

Interesy narodowe i cele strategiczne Rzeczypospolitej Polskiej, połączone z diagnozą środowiska bezpieczeństwa narodowego, określają trzy priorytety polityki bezpieczeństwa:

1. zapewnienie gotowości i demonstracja determinacji do działania w sferze bezpieczeństwa i obrony oraz wzmocnienie narodowych zdolności obronnych, ze szczególnym traktowaniem tych obszarów bezpieczeństwa narodowego, w których sojusznicze działania mogą być utrudnione;
2. wspieranie procesów, które służą wzmocnieniu zdolności NATO do kolektywnej obrony; rozwój wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej; umacnianie strategicznych partnerstw (w tym z USA) oraz strategicznych relacji z partnerami w regionie;
3. wspieranie i selektywny udział w działaniach społeczności międzynarodowej, realizowanych na podstawie norm prawa międzynarodowego, mających na celu zapobieganie powstawaniu nowych źródeł zagrożeń, reagowanie na zaistniałe kryzysy oraz przeciwdziałanie ich rozprzestrzenianiu się¹⁶.

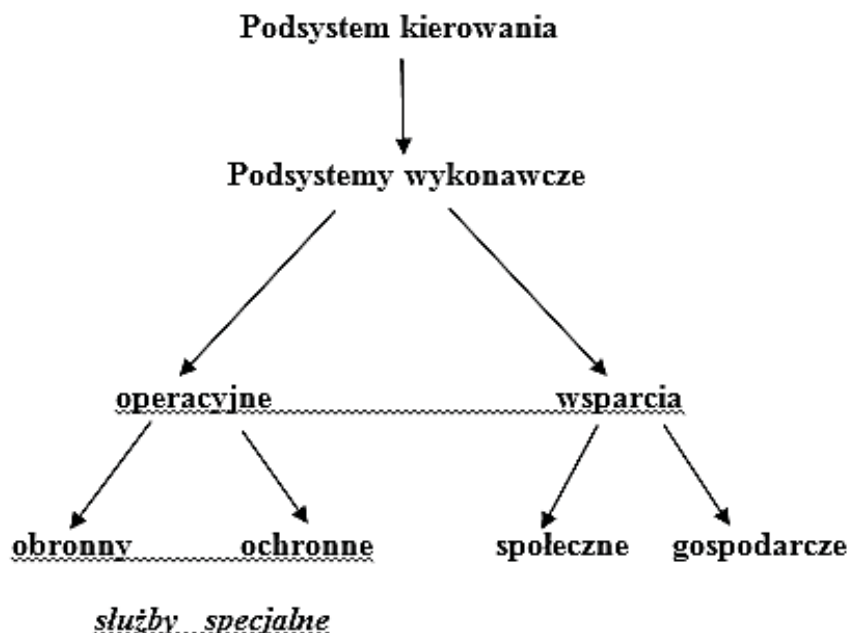
2. Miejsce służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa narodowego

Zarówno interesy narodowe, jak i cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa, są przekładane na strategiczne działania i zadania, realizowane w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego. System ten składa się z podsystemu kierowania (szczególna rola przypada tu parlamentowi, Prezydentowi RP i Radzie Ministrów) i podsystemów wykonawczych. Te ostatnie dzielą się na podsystemy operacyjne (obronne i ochronne) oraz podsystemy wsparcia (społeczne i gospodarcze). Podsystem obronny to nie tylko siły zbrojne, ale także przemysł obronny, potencjał naukowo-badawczy oraz służby specjalne działające na rzecz obronności. Na podsystem ochronny składają się: wymiar sprawiedliwości; służby specjalne; państwowe służby, straże i inspekcje wyspecjalizowane w ochronie porządku publicznego, służby ratownictwa i ochrony ludności; Straż Graniczna; Służba Celna; podmioty sektora prywatnego (firmy ochrony osób i mienia); organizacje pozarządowe (zwłaszcza społeczne organizacje ratownicze). Ważną rolę pełnią również podmioty odpowiedzialne za ochronę bezpieczeństwa cybernetycznego oraz za przeciw-

¹⁵ Tamże, s. 11-12.

¹⁶ Tamże, s. 27.

działanie i zwalczanie terroryzmu i ekstremizmu¹⁷. Usytuowanie służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa narodowego, przedstawione w aktualnej *Strategii bezpieczeństwa narodowego RP*, prezentuje schemat nr 1.

Schemat nr 1. System bezpieczeństwa narodowego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13.

Służby specjalne działają zarówno w sferze obronnej jak i ochronnej. Podstawowa ich misja w sferze obronnej to uzyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji organom państwa odpowiedzialnym za bezpieczeństwo narodowe, o istniejących lub potencjalnych zagrożeniach RP, jej interesów oraz obywateli. Ponadto działania wywiadowcze obejmują: identyfikowanie i monitorowanie ryzyka zagrożeń bezpieczeństwa narodowego; wspieranie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, które uczestniczą w operacjach poza granicami kraju; monitorowanie międzynarodowego obrotu bronią i proliferacji broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia; obserwację działań związanych z polityką energetyczną i surowcową; zwiększanie własnych możliwości poprzez współpracę z sojusznikami i koalicjantami. Zadania służb kontrwywiadu w sferze obronnej to przeciwdziałanie: szpiegostwu; zamachom na jednostki wojskowe i obiekty albo urządzenia mające znaczenie obronne; korupcji w sferze produkcji ważnej dla obronności państwa; naruszeniom ochrony informacji niejawnych; jak również szeroko pojętego bezpieczeństwa informacyjnego. Za istotne uważa się ponadto zapewnienie bezpieczeństwa badań naukowych i prac rozwojowych,

¹⁷ Tamże, s. 13.

które są zlecane przez Siły Zbrojne RP czy inne jednostki obrony narodowej, oraz zabezpieczanie produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o przeznaczeniu wojskowym¹⁸.

W zakresie działań ochronnych ważna jest, według *Strategii*, osłona kontrwywiadowcza ukierunkowana na ochronę porządku konstytucyjnego i demokratycznego ustroju przed naruszeniami stabilności państwa, a także operacyjne rozpoznanie zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa, wynikających z działalności obcych służb specjalnych. Główne zadania kontrwywiadu w tym zakresie to: skuteczne rozpoznanie potencjalnych i realnych zagrożeń oraz zapobieganie im za pomocą dostępnych metod operacyjnych i procesowych; bieżący monitoring i analiza sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa; prowadzenie działań profilaktycznych, głównie w zakresie ochrony informacji niejawnych; koordynacja działań i współpraca z innymi jednostkami systemu bezpieczeństwa narodowego RP oraz z sojusznymi podmiotami zagranicznymi i międzynarodowymi. Oprócz tego ważnym zadaniem pozostaje przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu i ekstremizmu oraz zapewnienie bezpieczeństwa Polski w cyberprzestrzeni, a także ochrona informacji niejawnych¹⁹.

Postanowienia *Strategii*, a więc i wymagania stawiane między innymi służbom specjalnym, będą rozwijane i konkretyzowane w *Polityczno-Strategicznej Dyrektywie Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej* oraz w *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, realizującej długo i średniookresową strategię rozwoju kraju. Będą też weryfikowane oraz aktualizowane jej ustalenia, gdyż cechą współczesnego świata, a zatem i środowiska bezpieczeństwa jest zmienność, a strategię muszą być mocno osadzone w realiach²⁰. W grudniu 2018 z Biura Bezpieczeństwa Narodowego zostały przekazane do ministerstwa obrony narodowej rekomendacje do nowej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*. Zatwierdzenie takiej *Strategii* należy do jednej z kompetencji Prezydenta. Przygotowane przez BBN rekomendacje zawierały 11 celów o charakterze strategicznym oraz 70 szczegółowych kierunków działań, które dotyczyły różnych obszarów bezpieczeństwa państwa, takich jak bezpieczeństwo: militarne, pozamilitarne, ekonomiczne, energetyczne, społeczno-kulturowe. „W Rekomendacjach za kluczową uznano realizację czterech głównych zadań, dotyczących poprawy koordynacji i funkcjonowania organów i instytucji państwa odpowiedzialnych za zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, przygotowania i zabezpieczenia obywateli na wypadek sytuacji kryzysowych, rozwój sił zbrojnych oraz wzmacnianie

¹⁸ Tamże, s. 32.

¹⁹ Tamże, s. 34-35.

²⁰ T. Aleksandrowicz, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, www.wszystkoconajwazniejsze.pl/tomasz-aleksandrowicz-strategia-bezpieczenstwa-narodowego-rp/ [dostęp: 11.11.2019].

zewnątrznych filarów bezpieczeństwa RP, obejmujących NATO, UE, partnerstwo z USA i współpracę regionalną”²¹.

We wrześniu 2019 r. Prezes Rady Ministrów wydał zarządzenie o powołaniu Międzyresortowego Zespołu do spraw Opracowania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej²². W dokumencie jako zadania określono opracowanie harmonogramu prac oraz projektu *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* i przedłożenie go Radzie Ministrów. W skład Zespołu weszli: przewodniczący – wyznaczony przez ministra obrony narodowej – sekretarz stanu albo podsekretarz stanu w ministerstwie obrony narodowej; dwaj wiceprzewodniczący w randze sekretarza albo podsekretarza stanu wyznaczeni przez ministra spraw zagranicznych oraz ministra spraw wewnętrznych; członkowie – po jednym w randze dyrektorów wyznaczeni przez dziewiętnastu ministrów oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, ministra koordynatora służb specjalnych, szefa kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz dyrektor Rządowego Centrum Bezpieczeństwa i sekretarz – wyznaczony przez przewodniczącego pracownik ministerstwa obrony narodowej. Przewodniczący mógł zapraszać przedstawicieli Prezydenta RP, Sejmu, Senatu, jak również innych instytucji państwowych, ośrodków naukowych i eksperckich. Ponadto mógł zlecać wykonanie opracowań, analiz, raportów, ekspertyz. Przewodniczący został zobowiązany do przedstawienia Radzie Ministrów projektu *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego* do 31 grudnia 2019 r. Następnie w terminie 30 dni po zatwierdzeniu przez Prezydenta przewodniczący przedstawia Radzie Ministrów końcowe sprawozdanie z realizacji zadań zespołu²³. W uzasadnieniu do projektu stwierdzono, że potrzeba stworzenia nowej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* wynika ze zmian w środowisku międzynarodowym, zdiagnozowanych podczas zakończonego we wrześniu 2017 r. *Strategicznego Przeglądu Obronnego* oraz związanej z tym dezaktualizacji części zapisów obowiązującej *Strategii* z 2014 r. Utworzenie zespołu pozwoli sformalizować proces opracowania strategii, zapewni podstawy efektywnego współdziałania, a przede wszystkim pozwoli wypracować projekt dokumentu, który będzie odpowiadał potrzebom państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa²⁴. W styczniu 2020 r. szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego stwierdził, że prezydenckie rekomendacje dotyczące nowej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego* obejmują m. in. przyjęcie ustawy o zarządzaniu bezpieczeństwem narodowym, lepszą koordynację cyberbezpieczeństwa, komplek-

²¹ <https://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/glowne-inicjatywy/rekomendacje/-do-strateg/8505>, Rekomendacje -do-Strategii-Bezpieczenstwa-Narodowego-RP.html [dostęp: 11.11.2019].

²² Zarządzenie nr 137 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 września 2019 r. w sprawie powołania Międzyresortowego Zespołu do spraw Opracowania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, (M. P. poz. 904). <https://www.prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000905> [dostęp: 11.01.2019].

²³ Tamże.

²⁴ [https://www.gov.pl/attachment/projekt_zarzadzenia_PRM_01032019_zarzadzenie_PRM%20\(2\).pdf](https://www.gov.pl/attachment/projekt_zarzadzenia_PRM_01032019_zarzadzenie_PRM%20(2).pdf) [dostęp: 11.11.2019].

sowe uregulowanie obrony cywilnej, w tym powołanie ochotniczych straży w miastach, uregulowanie polityki migracyjnej²⁵. Miejmy nadzieję, że służby specjalne będą efektywnie wspomagać procesy decyzyjne na poziomie strategicznym państwa i będą silnie skorelowane z nową strategią bezpieczeństwa narodowego.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę ówczesne uwarunkowania polityczne, zagrożenia, sojusze, tworzone były strategie bezpieczeństwa narodowego, które m.in. określały aktualne wymagania wobec służb specjalnych. Strategia z 2000 roku powstała po wstąpieniu Polski do struktur NATO. Istniały wówczas wyzwania i zagrożenia dla pokoju i stabilności międzynarodowej, także na naszym kontynencie, w tym konflikty etniczne, kryzysy ekonomiczne, zachwianie stabilności politycznej, zorganizowana przemoc oraz łamanie praw człowieka, rozpowszechnianie broni masowego rażenia, terroryzm, a także zorganizowana przestępczość międzynarodowa. Nowe warunki oraz nowa rola Polski na arenie międzynarodowej, także sytuacja wewnętrzna, determinowały oczekiwania wobec polskich służb specjalnych²⁶.

Atak terrorystyczny w 2001 r. sprawił, że nie tylko Polska zmuszona była zweryfikować swoją strategię bezpieczeństwa narodowego, lecz wiele innych państw. Nasz kraj, jako członek NATO, uczestnik misji w Afganistanie, sojusznik USA uczestniczący w misji irackiej, członek Unii Europejskiej, nie tylko zyskał większe poczucie bezpieczeństwa oraz możliwości rozwoju gospodarczego, ale także został narażony na ataki terrorystyczne. Zadania wywiadu i kontrwywiadu polegały na identyfikowaniu i neutralizacji zagrożeń wrogiego wywiadu, prowadzeniu własnego rozpoznania poza granicami naszego terytorium.

Kolejne strategie bezpieczeństwa narodowego w dużym stopniu odzwierciedlały zmiany zachodzące w globalnym, regionalnym i lokalnym środowisku bezpieczeństwa, wskazując zagrożenia dla bezpieczeństwa RP. Jednak obecna strategia wymaga zmian, gdyż pojawiły się nowe wyzwania dla bezpieczeństwa Polski.

²⁵ <https://www.defence24.pl/zarządzanie-bezpieczeństwem-obrona-cywilna-cyberbezpieczeństwo-i-migracja-rekomendacje-bbn-do-nowej-strategii> [dostęp: 11.11.2019].

²⁶ *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów 4 stycznia 2000 r.* (w:) *NATO – Europa - Polska 2000*, J. Kaczmarek, Wrocław 2000, załącznik nr 8, s. 292.

Bibliografia:

4. Aleksandrowicz T., *Służby specjalne w strategicznym zapewnianiu bezpieczeństwa państwa* (w:) *Strategia Bezpieczeństwa narodowego Polski*, J. Gryz (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
5. Kaczmarek J., *NATO – Europa – Polska 2000*, atla 2, Wrocław 2000.
6. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014.
7. *Strategia Rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* stanowiąca załącznik do uchwały Nr 67 Rady Ministrów z 9 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022” (M. P. z 2013 r. poz.377).
8. Zajac J., *Bezpieczeństwo państwa* (w:) *Bezpieczeństwo państwa*, K. A. Wojtaszczyk, A. Majerska-Sosnowska (red.), ELIPSA, Warszawa 2009.
9. Netografia:
10. Aleksandrowicz T., *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, www.wszystkoconajwazniejsze.pl/tomasz-aleksandrowicz-strategia-bezpieczenstwa-narodowego-rp/.
11. Gruszczak A., *Służby specjalne Polski w dobie współczesnych wyzwań cywilizacyjnych i technologicznych* (w:) *Wyzwania dla bezpieczeństwa współczesnej Polski. Raport Fundacji Instytut Bezpieczeństwa i Strategii*. Instytut Bezpieczeństwa i Strategii, 2019, <https://fibis.pl/wp-content/uploads/2019/10/RAPORT-Wyzwania-dla-bezpieczenstwa-wspolczesnej-Polski-FIBiS.pdf>.
12. Koziej S., *Strategie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 i z 2007 r.*, skrypt internetowy, źródło: www.koziej.pl/files/1216670844_strategie_RP_03_i_07.doc.
13. <https://www.bbn.gov.pl/pl/prace-biura/glowne-inicjatywy/rekomendacje/-do-strateg/8505>, Rekomendacje-do-Strategii-Bezpieczenstwa-Narodowego-RP.html .
14. [https://www.gov.pl/attachment/projekt_zarzadzenia_PRM_01032019_zarzadzenie_PRM%20\(2\)](https://www.gov.pl/attachment/projekt_zarzadzenia_PRM_01032019_zarzadzenie_PRM%20(2)).
15. <https://www.defence24.pl/zarzadzanie-obrona-cywilna-cyberbezpieczenstwo-i-migracja-rekomendacje-bbn-do-nowej-strategii> .
16. *Zarządzenie nr 137 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 września 2019 r. w sprawie powołania Międzyresortowego Zespołu do Spraw Opracowania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, (M. P. poz. 904), źródło: <https://www.prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000905>.